

1/2000. Büntető-közigazgatási-polgári jogegységi határozat

a megyei bíróság vezetőivel szemben fennálló kizárási okról, a megye területén működő helyi bíróság, illetve munkaügyi bíróság tekintetében*

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának jogegységi tanácsa a legfőbb ügyész által kezdeményezett jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A helyi bíróság nincs kizárva a büntetőügy vagy a polgári ügy, a munkaügyi bíróság a polgári ügy intézéséből, ha a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 35. §-a (1) bekezdésének a) pontjában, illetve a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 13. §-a (1) bekezdésének a), b) vagy c) pontjában szabályozott kizárási ok annak a megyei bíróságnak az elnökével vagy elnökhelyettesével szemben áll fenn, amelynek a területén a helyi bíróság, illetve a munkaügyi bíróság működik.

INDOKOLÁS

I. A legfőbb ügyész a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (Bsz.) 29. §-a (1) bekezdésének a) pontja és 32. §-ának (2) bekezdése alapján jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat hozatalát indítványozta abban a kérdésben, ki van-e zárva a helyi bíróság a büntetőügy intézéséből, ha a Be. 35. §-a (1) bekezdésének a) pontjában szabályozott kizárási ok annak a megyei bíróságnak az elnökével szemben áll fenn, amelynek a területén a helyi bíróság működik.

A legfőbb ügyész indítványa felhívta a figyelmet arra, hogy ebben a kérdésben a bírói gyakorlat nem egységes, és ezt a következő határozatokkal szemléltette:

1. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság az 1999. június 30-án meghozott 7.Bf.734/1999/2. számú végzésével a Debreceni Városi Bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.

A végzés indokolásában a megyei bíróság rámutatott: a korábbi bírói gyakorlat szerint, ha a megyei bíróság elnökével kapcsolatban merült fel a Be. 35. §-a (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott kizárási ok, akkor csupán a megyei bíróság bírái voltak kizártak az ügy elintézéséből. A Bsz., valamint a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény (Bjj.) hatálybalépését követően azonban ez a jogalkalmazói gyakorlat már nem tartható fenn.

A korábbi jogértelmezésnek ugyanis az volt az indoka, hogy a bírakkal kapcsolatos munkáltatói jogokat csupán részben gyakorolta a megyei bíróság elnöke. Ezzel szemben az 1997. október 1-jén hatályba lépett Bsz. 62. §-a szerint a bírósági szerv vezetője a megyei bíróság elnöke. Az ugyanakkor hatályba lépett Bjj. 6. §-ának (1) bekezdése szerint a bírói állás pályázat útján tölthető be. A 7. § értelmében a pályázat kiírására mind a helyi, mind a megyei bírósági bírói állás esetén a megyei bíróság elnöke jogosult; a 14. §-ának (1) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy az első kinevezését követően a megyei bíróság elnöke osztja be a bírót, míg a 62. §-ának (1) bekezdése szerint a munkáltatói jogkört a helyi és megyei bírák vonatkozásában a megyei bíróság elnöke gyakorolja.

Ezekre a törvényi rendelkezésekre figyelemmel mind a megyei, mind a helyi bíróság vezetőjének a megyei bíróság elnökét kell tekinteni. Ezért - tekintettel a Be. 35. §-ának (4) bekezdésére - a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság a Be. 250. §-ának II. b) pontja alapján az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította.

2. A Legfelsőbb Bíróság az 1999. december 6-án meghozott Bk. V.2471/1999/2. számú végzésével a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságot mint másodfokú bíróságot az eljárásból kizárta, és a másodfokú eljárás lefolytatására a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróságot jelölte ki.

Az ügyben a Debreceni Városi Bíróság járt el első fokon, a sértett jogi képviselője pedig a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság elnökének a házastársa volt. Az első fokú ítélet ellen a vádlott és a védő jelentett be fellebbezést.

A Legfőbb Ügyészség a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság kizárását és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság kijelölését, továbbá - amennyiben az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésére kerülne sor -, a megismételt eljárásra a Nyíregyházi Városi Bíróság kijelölését indítványozta. Rámutatott arra, hogy a hatóság kizárását megalapozó abszolút jellegű kizárási ok nem csupán a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság, hanem a Debreceni Városi Bíróság vonatkozásában is fennáll. Indítványában kifejtette, hogy bár a Legfelsőbb Bíróság a bíróságokról szóló, többszörösen módosított 1972. évi IV. törvény hatálya idején arra az álláspontra helyezkedett, hogy a megyei bíróság elnöke a helyi bíróság vezetőjének nem tekinthető (a Legfelsőbb Bíróság Bk.II.1706/1995/2. sz. határozata), a Bszi. hatálybalépését követően ez a jogértelmezés már nem tartható fenn. A törvény 63. §-ának (2) bekezdése szerint a megyei bíróság elnöke az (1) bekezdésben meghatározott feladatokon túl irányítja és ellenőrzi a területén működő helyi bíróságok elnökeinek és a munkaügyi bíróság elnökének igazgatási tevékenységét, míg a 70. §-ának (5) bekezdése szerint a megyei bíróság elnöke nevezi ki a helyi és a munkaügyi bíróság elnökét. Mindezekre tekintettel megállapítható, hogy a megyei bíróság elnöke a helyi bíróság igazgatása tekintetében is vezetői jogkört gyakorol.

A Legfelsőbb Bíróság a Legfőbb Ügyészség indítványát a másodfokú bíróság kizárására és más azonos hatáskörű bíróság kijelölésére vonatkozó részében alaposnak találta. Nem értett egyet viszont a Legfőbb Ügyészségnek azzal a jogi álláspontjával, hogy az elsőfokú bíróság tekintetében is abszolút kizárási ok áll fenn. Határozatának indokolása szerint a Bszi. 16., 19. és 20. §-aiból kitűnően a helyi bíróságot, a munkaügyi bíróságot és a megyei bíróságot az elnök vezeti. A 63. §-a (2) bekezdésének, illetőleg 70. §-a (5) bekezdésének értelmében a megyei bíróság elnökének a helyi bíróság igazgatási és munkaügyi kérdéseiben vannak bizonyos jogai, de ebből korántsem következik az, hogy a helyi bíróság vezetésével összefüggő feladatok megosztásának a helyi bíróság és a megyei bíróság elnöke között. A Be. 35. §-ának (4) bekezdése kifejezetten az ügyben eljáró hatóság vezetője tekintetében fennálló kizárási ok jogkövetkezményeit szabályozza, és ez nem értelmezhető akként, hogy e körbe tartozónak kell tekinteni a hatóság felügyeletét különböző jogosítványok alapján ellátó más szervek vezetőit is.

3. A legfőbb ügyész álláspontja szerint a Legfelsőbb Bíróság Bk.V.2471/1999/2. számú végzésében kifejtettek téves jogértelmezésen alapulnak, míg a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 7.Bf.734/1999/2. számú végzésének jogi érvei mindenben helytállóak. Az utóbbiakat erősíti a Bszi. 64. §-a is, amely külön rendelkezik arról, hogy a helyi bíróság elnöke a 63. §-ának (1) bekezdésében meghatározott vezetői feladatokat korlátozott körben gyakorolja. Ebből szintén az következik, hogy a megyei bíróságainak általános jogkörű vezetője a megyei bíróság elnöke. Ezért nem ért egyet a Legfelsőbb Bíróság határozatában kifejtett azzal az állásponttal, amely szerint a megyei bíróság elnöke a helyi bíróság igazgatási és munkaügyi kérdéseit illetően „bizonyos jogokkal” bírna csupán; a törvény általa helyesnek tartott értelme szerint a helyi bíróságok vezetése és irányítása tekintetében nem a megyei, hanem a helyi bíróság elnökének a jogköre szűkebb.

II.1. A jogegységi indítvány büntetőügyben hozott határozatokat érint, de a vizsgálandó jogértelmezési kérdés a polgári eljárásban is ugyanaz.

A Be. és a Pp. kizárási szabályai között nincs érdemi eltérés. A Be. 35. §-ának (4) bekezdésében meghatározott általános tartalmú rendelkezés, amely „a hatóság vezetőjéről” szól, egyaránt vonatkozik a büntetőügyekben eljáró valamennyi hatóságra: a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság vezetőjére.

Az ennek a rendelkezésnek megfelelő polgári eljárási szabályt a Pp. 14. §-a tartalmazza. E szerint a perben az a helyi bíróság, illetőleg megyei bíróság sem járhat el, amelynek vezetője a 13. § (1) bekezdésének *a)*, *b)* vagy *c)* pontja értelmében ki van zárva. A bírói gyakorlat egységes abban, hogy a helyi bíróság csak akkor nem járhat el, ha a kizárási ok a helyi bíróság vezetőjével szemben, a megyei bíróság pedig akkor, ha az a megyei bíróság vezetőjével szemben áll fenn.

A bírói gyakorlat egységét megtörné, ha egy lényegében véve azonos jogintézményre: a bíró kizárására vonatkozó szabályokat a büntető- és a polgári ügyekben eljáró bíróságok eltérően értelmeznék. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a jogegységi indítvány elbírálása során szükségessé válhat a Bszi. általános érvényű szabályainak értelmezése is, és nyilvánvalóan ellentétes gyakorlatot eredményezne, ha ezek a szabályok a Be., illetve a Pp. alkalmazásában eltérő értelmet nyernének.

2. A Bszi. 30. §-ának (2) bekezdése szerint a jogegységi eljárásban héttagú tanács jár el, ha „a hozandó döntés” több szakág ügykörét érinti. A jogegységi tanács összetétele tehát nem attól függ, hogy a jogegységi indítvánnyal érintett határozatot melyik szakágban hozták, hanem a jogegységi eljárásban hozandó döntés tartalmától: attól, hogy a hozandó döntés egy vagy több szakágot érint-e. Ennek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság elnöke héttagú tanács elé utalta a jogegységi indítvány elbírálását, és a tanács tagjait a büntető, a polgári, a gazdasági, a munkaügyi és a közigazgatási szakágban eljáró bírák közül választotta ki.

III.1. A jogegységi tanács a jogkérdést a korábbi, 1/1999. BKPJE számú jogegységi határozatból kiindulva bírálta el. Ez a határozat elemezte a Pp. és a Be. kizárási szabályait, s ezekkel összefüggésben a Bszi. V. Fejezetének a bírósági vezetőkre vonatkozó rendelkezéseit. A határozatban kifejtettek szerint „a bírósági vezető” és „a bíróság vezetője” nem azonos fogalom, a Bszi. 62. §-ában felsorolt bírósági vezetők közül csak a bíróság elnöke és elnökhelyettese minősül a bíróság - és nem csupán valamely bírósági szervezeti egység - vezetőjének. „Az ő személyükhöz kapcsolódó kizárási ok esetében akadályozhatja a függetlenség és a pártatlanság követelményének érvényesülését az, ha az ügyben a bíróság valamely bírója jár el. A Be. 35. §-ának (4) bekezdésében és a Pp. 14. §-ában foglalt kizárási szabályok ebből következően abban az esetben irányadók, ha a törvényben meghatározott kizárási okok a bíróság elnökével vagy elnökhelyettesével szemben állnak fenn.”

2. Az idézett jogegységi határozatból is kitűnően a kizárás kérdését mindig azon a szinten kell vizsgálni, amelyen az eljáró bíró működik: a helyi, illetve a munkaügyi bíróságon a helyi, illetve a munkaügyi bíróság elnökét vagy elnökhelyettesét, a megyei bíróságon a megyei bíróság elnökét vagy elnökhelyettesét érintő kizárási oknak van jelentősége.

Nincs olyan büntető- vagy polgári eljárási rendelkezés, amely szerint a helyi vagy a munkaügyi bíróságon működő bíróval kapcsolatos kizárási szabályok szempontjából a megyei bíróság elnökét vagy elnökhelyettesét is a helyi bíróság, illetve a munkaügyi bíróság vezetőjének lehetne tekinteni. Ezeknek a szabályoknak az alkalmazását nem befolyásolhatja az a körülmény, hogy a Bszi. és a Bjj. rendelkezései szerint a megyei bíróság elnökét a helyi és a munkaügyi bíróságok és bírák tekintetében a korábbinál szélesebb körű vezetői jogok illetik meg. Ettől függetlenül a vizsgált kérdés szempontjából a megyei bíróság vezetője nem tekinthető egyúttal a helyi, illetve a

munkaügyi bíróság vezetőjének is. Az ezzel ellentétes jogértelmezés nem vet számot azzal, hogy a bírósági szervezet különböző szintjeinek eltérő vezetői szintek felelnek meg, és ellentétes az 1/1999. BKPJE számú jogegységi határozattal is.

A kifejtettekre tekintettel a jogegységi tanács - a jogegységi indítványban kifejtettektől eltérően - a Legfelsőbb Bíróság I/2. alatt ismertetett határozatában kifejtett jogi állásponttal értett egyet, és úgy foglalt állást, hogy a megyei bíróság vezetőivel szemben fennálló kizárási ok a megye területén működő helyi bíróságot, illetve munkaügyi bíróságot nem érinti. Ennek megfelelően a Bszi. 27. §-ában, 29. §-a (1) bekezdésének a) pontjában és 32. §-ának (4) bekezdésében foglaltak alapján a rendelkező rész szerint határozott.

Budapest, 2000. március 29.

Dr. Solt Pál s. k.,

a tanács elnöke

Dr. Berkes György s. k.,

előadó bíró

Dr. Haitzsch Gyula s. k.,

bíró

Dr. Horeczky Károly s. k.,

bíró

Dr. Petrik Ferenc s. k.,

bíró

Dr. Szabó Péter s. k.,

bíró

Dr. Tallián Blanka s. k.,

bíró